

Sözcük Dağarcığı

Deniz Candaş - Gökhan Tok

Diyelim ki tatile gittiniz ama telefonunuzun şarj aletini yanınıza almayı unuttunuz. Üzülmeyin, bir yakınınızı arayıp size kargoyla şarj aletinizi göndermesini isteyebilirsiniz. Aslında kargo ve şarj sözcüklerinin kökeni ortak. Kelt dilinde yük arabası anlamına gelen karros sözcüğü. Galya'nın Romalılarca işgalinin ardından bu sözcük, carrus olarak Latinceye geçmiş. Araba anlamına gelen İngilizce "car" sözcüğünün kökeni de carrus. Fransızca'da charger (yüklemek) ve charge (yük) sözcükleri de yük arabasının Fransız fonetiğine uydurulmuş halleri. Şarj aletleri ve silah şarjörleri bu kökenden dilimize girmişler.

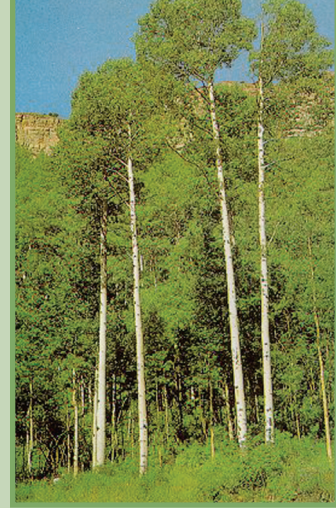
Yer Adları

Giresun ilinin adı Kerasauntos'tan türetilmiş. Bu sözcüğün kökeninde kerasa yatıyor. Eski Yunan diline kerasa biçiminde, Rumca'dan da Türkçeye kiraz olarak geçen sözcük, sonradan Giresun'a dönüşmüş. Eski Yunanlılar kirazı Büyük İskender'den sonra, yani MÖ 3. yüzyılda öğrenmişlerdi. Demek sözcüğün kökeni daha eski olmalı. Luwi dilindeki Kerasa (kiraz) kök sözcüğüyle wanda, (-lı, -sı olan, - sı bol) sözcükleri muhtemelen Giresun sözüne kaynaklık ediyor.

Deyimlerin Kökeni

Kavak ağacı hayatımıza girmiş. Pek çok ağaç dururken kavak ağacı hakkındaki deyimler dilimizde sıklıkla dile getirilir. Balık kavağa çıkınca, ya da başında kavak yelleri esiyor gibi deyimleri duyarız. Bu deyimlerde akla gelen her seferinde ağaç olur. Söz gelimi balık kavağa çıkınca deyiminde balığın kavak ağacına çıkması olanaksız olduğu için benzeri bir olanaksızlık ifade edildiği düşünülür. Aslında deyimlerin kökeninde gerçek başka türlü. İstanbul'da, kentin Karadeniz'e açıldığı bölümde yer alan semte Kavak deniyor. Burası boğazın her iki yakasında Anadolu kavağı ve Rumeli Kavağı olarak bölünmüş durumda. Bölgenin sert rüzgârları ve akıntıları ünlü. İşte bu sert rüzgârlar kavak rüzgârları olarak adlandırılmış. Kavaklar, çok rüzgârlı ve akıntılı olduğu için burada balık avlamak olanaksız gibi. Hatta bölgede balık da fazla durmuyor ve burada balık tutulup karaya çıkarılamıyor. Bunun yanında balığın kavak ağacına çıkması da görülmemiş şey değil. Özellikle Asya'nın tropikal bölgelerinde, Hindistan civarında yaşayan "anabas" adındaki bir balık suda yaşayabildiği gibi karaya da çıkabiliyor. Bu balıkların güçlü olanlarının ağaçlara çıktığı bile söyleniyor.

Kısa kısa... Kısa kısa... Kısa kısa...

Pusula: Yönleri gösteren pusulanın kökeni İtalyanca kutucuk, küçük kutu anlamına gelen bussola. İçinde yönleri göstermeye yarayan, yerçekiminin kutuplardaki etkisine karşı duyarlı gösterge bulunan kutu. Pusulanın üzerindeki ufak yazılara benzediğinden, küçük betikler halinde yazılmış yazılara da pusula deniyor.

Tersane: Türkçeye İspanyolca gemi yapım yeri anlamına gelen darcina sözcüğünden geçiyse de, sözcüğün asıl kökeni Arapça. İspanyollar, İber yarımadası Arap işgalindeyken bu sözcüğü Endülüslü Emevilerinden almışlar. Arapça darü's- sinaa (iş yeri, yapım yeri) dar, (ev, yer) sinaa (sun, yapmaktan) iş yapılan yer, iş evi anlamına geliyordu.

Gebermek: Eski Türkçe'de kebe (şişmek, karnı şişip yükselmek) sözcüğünden kebermek olarak ortaya çıkmış. Ölen bir kişinin bedeninin şişmesini anlatırken kullanılmış. Benzer bir biçimde, hamile kalıp karnı şişen kadınlara da, kebe/ gebe denmesi bu yüzden.

Sabun: Eskiden çamaşır yıkandığı zaman, kadınlar dere kenarında bir çeşit beyaz toprak kullanırlardı. Günümüzde giysilerin yıkanıp arındırılmasında Anadolu'nun kimi yerlerinde hâlâ bu toprağa rastlamak mümkün. Sabun sözü Latince sapo / saponis (ak toprak) sözcüğünden türetilmiş. Bunun yanında kimi kaynaklar, benzer bir amaçla kullanılan sepumun (iç yağı) bu sözcüğün de kökeninde olduğunu söylüyor.

